

Editorial

Pod názvem *Divadlo – můj osud* vysílal v roce 2000 Český rozhlas Vltava cyklus deseti rozhovorů, uvedených v rámci programové řady *Život – Osudy – Osobnosti*, které připravila redaktorka brněnské literárně-dramatické redakce Olga Jeřábková s profesorem Bořivojem Srbou, jednou z nejvýraznějších osobností českého poválečného divadla a české teatrologie.¹ I když záměrem pořadu byla retrospektivní prezentace Srbovy mimořádně rozsáhlé celoživotní práce, zdaleka nešlo jen o vzpomínky. Vzpomínání, vnímání minulosti jako něčeho uzavřeného a skončeného, neodpovídalo by totiž Srbově naturelu. Pro tohoto divadelního dramaturga, teoretika a historika byla minulost nejen předmětem jeho badatelského zájmu, ale především významným, permanentně otevřeným zdrojem inspirace, z něhož čerpá současné divadlo. S tímto přesvědčením Bořivoj Srba jako divadelník promýšlel a formuloval svůj dramaturgický program brněnské činohry 60. let 20. stol. a jako teatrolog psal rozsáhlé studie, ať už pro čtyřdílné *Dějiny českého divadla*, nebo studie samostatně publikované. Také jako pedagog na Divadelní fakultě JAMU a na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity učil studenty pohlížet na významné etapy historie českého divadla jako na podněty nezbytné pro aktivizaci jejich myšlení a rozvoj vlastní svěbytné tvorby. Pro českou divadelní kulturu Srba už v 50. letech, tj. v okamžiku svého prvního vstupu do oblasti živého divadla, objevil Bertolta Brechta, jehož epické divadlo programově uváděl a současně i provokativně stavěl do protikladu k psychologicko-realistické dramatice, která tehdy spolu s klasikou zaplňovala česká jeviště. Srbův intenzivní badatelský zájem o českou divadelní avantgardu, a z ní především o tvorbu Emila Františka Buriana, vedl kromě jiného k rozšíření jeho dramaturgického programu směrem k hrám českého lidového baroka. Výsledkem Srbova trvalého zájmu o osobnost E. F. Buriana jsou také dvě publikace, *Poetické divadlo E. F. Buriana* (vyd. 1971) a *Insceanační tvorba E. F. Buriana 1939–1941* (vyd. 1980).

Starším souputníkem, a možno říci i druhem avantgardních umělců byl brněnský Jiří Mahen, jehož knížka *Husa na provázku* se Srbovi stala inspiračním zdrojem pro vznik programu tzv. nepravidelné dramaturgie a současně vedla ke vzniku brněnského Divadla Husa na provázku. To je věc, která je v literatuře hojně frekventovaná, méně však už je známo, že se Srba spolu s Eugenií Dufkovou, další všestrannou osobností brněnského poválečného divadla a Srbovou častou spolupracovnicí, podílel na vydání tří dílů *Postav brněnského jeviště*, rozsáhlého encyklopedického souboru biografických hesel osobností brněnského divadla. Odtud také plynula jeho mimořádná a rozsáhlá znalost historie českého profesionálního divadla v Brně, jehož byl ostatně on sám neoddělitelnou součástí. Osobní zkušenosti s dvěma totalitními režimy vedly Srba k zájmu o historii divadla v protektorátu. Výsledkem bylo opět několik publikací, včetně řady dílčích studií, mj. například obsáhlá kniha *Prozření Genesiovo*, která vyšla v r. 2014, tj. v roce, kdy Bořivoj Srba zemřel. Poznatky o fungování divadla v totalitě zužitkoval Srba ve své vlastní dramaturgické práci v činohře Státního divadla Brno a dokázal je v praxi předat i svým žákům – a pokračovatelům – například v již zmíněném Divadle Husa na provázku.

1 Biografické heslo *Bořivoj Srba* (19. 11. 1931 – 3. 5. 2014) včetně přehledu základní bibliografie viz *Slovník české literatury po roce 1945*. Dostupné online na: <http://www.slovníkeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=973>

Je pozoruhodné, že předkládané rozhlasové rozhovory nabízejí v jakési zkrácené verzi většinu názorů, myšlenek a témat, jimiž se Srba celoživotně zabýval. K publikování této kritické edice pramenů nás vedlo přesvědčení, že jsou příkladným svědectvím nadčasových, a proto stále inspirativních názorů Bořivoje Srby nejen na historii divadla, ale také na funkci divadla ve společnosti. Dalším, pro nás nepominutelným důvodem je i to, že se Bořivoj Srba zasloužil počátkem 90. let o znovuoživení samostatného pracoviště pro výuku oboru divadelní vědy na Filozofické fakultě MU. Vědomi si významu tohoto jeho počínu, vydáváme rozhovory v roce stého výročí založení Masarykovy univerzity. Při jejich přepisování jsme se snažili pouze o nezbytnou formální úpravu v místech, kde se stylizace mluveného slova lišila od stylizace slova psaného, obsahu sdělení se úpravy nedotkly. Pro úplnost však dodejme, že některé informace obsažené v rozhovorech jsme doplňovali z písemné pozůstalosti Bořivoje Srby, o kterou pečuje paní Jarmila Srbová a postupně ji předává do sbírek Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea v Brně. Osobnost Bořivoje Srby jsme se kromě jeho obsáhlých rozhovorů rozhodli představit také prostřednictvím tří krátkých osobních vzpomínek jeho studentů a kolegů Miloše Štědrone, Andrey Jochmanové a Veroniky Valentové. Vybrané inscenace, o nichž v rozhovorech B. Srba hovoří, doprovází také obrazový materiál v příloze, za jehož zapůjčení děkujeme archivu Moravského zemského muzea (Oddělení dějin divadla) a archivu Divadla na Husa na provázku v rámci Knihovny CED.

Margita Havlíčková